

לחזות עולם בר-קיימא

דונלה מדוז

תקציר

חזון הוא הצעד החיוני ביותר בתהליך גיבוש המדיניות. אם אנחנו לא יודעים לאן אנחנו רוצים להגיע, אז אין משמעות רבה לכך שאנו מתקדמים. ולמרות זאת, החזון נפקד כמעט לגמרי לא רק מדיוני גיבוש המדיניות אלא מן התרבות שלנו בכלל. אנחנו מדברים בלי סוף על הפחדים ועל התסכולים שלנו, אבל רק לעתים רחוקות ובמבוכה, על החלומות שלנו. פעילי הסביבה במיוחד לקו עד היום ביכולתם ליצור איזשהו חזון משותף של העולם למענו הם עובדים - עולם בר-קיימא בו אנשים חיים בתוך הטבע באופן שעונה על צורכי האנושות ובכל זאת נמנע מפגיעה במערכות טבעיות. אף אחד כמעט לא יכול לדמיין עולם שכזה, בייחוד לא כעולם בו יירצו לחיות בפועל. תהליך בנייתו של חזון אחראי לעולם בר-קיימא איננו תהליך רציונאלי. הוא נובע מערכים, לא מהגיון. לחזות היא מיומנות שאפשר לפתח, כמו כל מיומנות אנושית אחרת. מאמר זה מראה איך ניתן לעשות זאת.

מבוא

על מנת לקרב את עולמנו לקראת קיימות, או כל מטרה אחרת, עלינו לנקוט בצעדים שונים הדורשים מגוון סוגי ידע שונים, מיומנויות, כשרון ועבודה. עלינו, למשל, לגרום לדברים לקרות; להעביר חוקים, ליצור תקציבים, למצוא מקורות מימון, לשכור אנשים לעבודה, להקים ולנהל ארגונים, להמציא טכנולוגיות, לבנות, לשפץ, להגן, למסות, לסבסד, להסדיר, להעניש, להעניק פרס, **לעשות דברים**. **יישום** הוא השלב הפעיל והוויזואלי של השגת יעד ולכן זהו השלב בו דנים הכי הרבה. קרוב לוודאי שכ-90% מכל השיח הציבורי עוסק בוויכוחים סביב שאלות יישום. למרבה הצער, רוב דיוני המדיניות מתחילים ונגמרים בשלב זה.

אני אומרת "למרבה הצער", כי כל דיבור על יישום חייב להיות מבוסס על **מודלים**, המסבירים כיצד הגענו למצבנו היום ומה עלינו לעשות כדי להגיע למצב טוב יותר. המודלים הללו יכולים להתקיים במחשבים, על הנייר או בתוך ראשינו. הם יכולים להיות מתוחכמים, אבל לרוב הם פשוטים מאד; למשל: "שחרור השוק מרגולציה ישפר את מצב העניינים", או "כל מה שאנחנו זקוקים לו כדי לפתור את הבעיה שלנו זה טכנולוגיה חדישה". אנו לא דנים ומערערים מספיק על המודלים, בייחוד על אלה שבתוך ראשינו.

רוב המודלים הם צרי אופקים, ליניאריים מדי, לוקים בחוסר הבנה של משוברים, פיגור בלוחות זמנים, גידול, גיוון ופנים נוספות של מורכבויות במערכות-אמת. מובן מאליו שאם המודלים שלנו לקויים, אז כל היישומים המיומנים והממומנים היטב לא יביאו אותנו לקיימות או לכל מטרה אחרת.

ישנם לפחות שני מרכיבים נוספים בתהליך גיבוש המדיניות שמקדימים את תהליך בניית המודלים ואף חשובים יותר ממנו. אחד מהם הוא **מידע**. עלינו לדעת איפה אנחנו עכשיו ואיפה היינו בעבר. מידע לא רק מאמת או מערער את המודלים שלנו, אלא עוזר לנו לעצב ולפתח אותם ולהמיר אותם בפעולה. אם מידע על ההיסטוריה שלנו ועל מצבנו הנוכחי הוא מוטה, מושהה, חסר, רועש, לא מאורגן או לא שלם – אז המודלים שלנו יהיו שגויים והיישום שלנו יהיה מוטעה. שיפור המידע פירושו – לצד פעילויות אחרות – ניטור, ארגון מידע, בחירת מדדים נכונים, חינוך, תקשורת (בייחוד דרך כלי התקשורת הציבוריים) – סוגיה חיונית לכלכלה סביבתית – הפסקת ההטיה באיתותי מחיר.

אם 90% מדיוני המדיניות מרוכזים בשאלת היישום, אז ה-10% הנותרים מוקדשים למידע ולבניית מודלים. זה משאיר 0% עבור הצעד האחרון של בניית מדיניות, צעד שצריך להיות ראשון – הגדרתן של מטרות ברורות, ברות השגה ובעלות בסיס חברתי משותף. מה אנחנו בעצם רוצים? לאן אנחנו רוצים שהמודלים האלה, המידע והיישומים הללו ייקחו אותנו? מהו חזון העולם אותו אנחנו מנסים ליצור למעננו, למען ילדינו ונכדינו?

אולי יותר מכל קבוצות פעולה אחרות נכשלו פעילי הסביבה בהצגת חזון. רוב האנשים מקשרים בין הגנה על איכות הסביבה לבין הגבלות, איסורים, הסדרים והקרבה. למרות שזה כמעט ולא נאמר במפורש, התמונה המקובלת ביותר של עולם בר-קיימא היא תמונת עולם שבו כנראה יהיה שלטון ריכוזי וחמור ורמת חיים חומרית נמוכה – עולם ללא הנאות. אני לא יודעת אם הרושם הזה נפוץ כל-כך מפני שפוריטניות היא המודל הממשי, אם כי בלתי מוזכר ואולי אף תת-מודע במוחם של פעילי סביבה, או מפני שהציבור, בהיותו מושפע עמוקות מפרסומות, לא יכול לדמיין חיים טובים שאינם מתבססים על צריכה פרועה ובזבזנית. יהיה החזון אשר יהיה, כמעט אף אחד לא מדמיין עולם בר-קיימא כעולם שיהיה נהדר לחיות בו.

המטרה הטובה ביותר שרובינו החותרים לקראת קיימות מציעים היא ההימנעות מקסטטרופה. אנחנו מבטיחים הישרדות ולא הרבה מעבר לכך. זהו כישלוננו של חזון.

אפילו אם מידע, מודלים, ויישומים יכולים להיות מושלמים בכל צורה, כמה רחוק יכולים הם להוביל אותנו אם אנחנו יודעים מאיזה כיוון אנחנו רוצים להמנע אבל לא לאן אנחנו רוצים להגיע? אמנם ישנו תמריץ גם בהצלת עצמנו מאבדון, אבל יהיה תמריץ גדול יותר ביצירת עולם טוב יותר. יהיה זה בלתי מספק לחלוטין אם נתאר את

האפשרויות המלהיבות שפותחת בפנינו הקיימות במושגים של הישרדות ותו לא – לפחות זה מה שחזון הקיימות שלי אומר לי. אבל לא תמיד היה לי כזה חזון. היה עלי ללמוד, או שמא עלי לומר ללמוד מחדש, ליצור ולבטא חזון. התרבות התעשייתית שלנו, בייחוד תרבויות המדע והכלכלה, לא מעודדת ואף מרפה את ידיהם של בעלי חזון. עלינו לגלות אותו מחדש ולהתאמן. אולי אם אספר לכם את סיפור התנסותי שלי עם חזון, תבינו למה אני מתכוונת.

עולם ללא רעב

לפני כעשר שנים ניהלתי סדרת סדנאות שמטרתן היתה לנסות ולחשוב איך לשים קץ לרעב. המשתתפים היו תזונאים, אגרונומים, כלכלנים, דמוגרפים, אקולוגים ועובדי שטח של פיתוח, מהטובים בעולם. אנשים אלה הקדישו את חייהם בדרך זו או אחרת לשימת קץ לרעב.

פיטר סנג' מ-MIT (Massachusetts Institute of Technology), קולגה שעזר לעצב ולהוציא לפועל את הסדנאות, הציע שבפתיחת כל סדנה נשאל את המומחים המשתתפים "איך יראה העולם אם לא יהיה רעב?". לבטח יש לכל אחד מהאנשים הללו חזון ממריץ של המטרה למענה הוא עובד. חשבנו שיהיה מעניין להקשיב ולאסוף את תיאורי החזון השונים ולבדוק אם הם שונים ומגוונים בהתאם לתחום מחקר, לאום או ניסיון אישי.

חשבתי לעצמי שמשך התרגיל יהיה כשעה ושהוא יעזור למשתתפים השונים ללמוד ולהכיר אחד את השני טוב יותר. פתחתי את הסדנה הראשונה בשאלה "מהו החזון שלך לעולם ללא רעב?" ועל-פי הנחייתו של פיטר, הדגשתי בבקשתי את שאלת החזון. **ביקשתי מאנשים לא לתאר את העולם אותו הם חושבים שיוכלו להשיג, או את העולם עליו הם מוכנים להתפשר, אלא את העולם אותו הם באמת רוצים.**

המשתתפים הגיבו לשאלתי בכעס. הם סרבו לענות. הם אמרו שזאת שאלה טיפשית ומסוכנת. הנה כמה מהתגובות שקיבלנו:

- חזיונות הם פנטזיות, הם לא משנים כלום. זה בזבוז זמן לדבר עליהם. אנחנו צריכים לדבר על איך להגיע למיגור רעב, לא על איך זה יראה.
- אנחנו כולנו יודעים איך זה לא להיות רעב. מה שחשוב הוא לדבר על כמה זה נורא כן להיות רעב.
- אף פעם לא חשבתי על זה באמת. אני לא בטוח איך העולם ייראה ללא רעב, ואני לא מבין למה עליי לדעת איך הוא ייראה.

- תפסיקו להיות לא מציאותיים. תמיד יהיה רעב. אנחנו יכולים לצמצם אותו אבל אף פעם לא למגר אותו.
- עם חזון צריך להיזהר, הוא יכול להיות מסוכן. להיטלר היה חזון. אני לא בוטח בבעלי חזון ואני לא רוצה להיות אחד מהם.

אחרי שסיימנו לפרוק את ההתנגדויות האלה, עלו התנגדויות עמוקות עוד יותר. אחד המשתתפים אמר ברגש שאינו יכול לעמוד בכאב שבמחשבה על העולם בו הוא באמת רוצה, בעודו מודע כל-כך למצב העולם כיום. הפער בין מה שהוא ידע, או מה שהוא ציפה לו, לבין מה שהוא כמה אליו, היה מבחינתו כבד מנשוא. לבסוף אמר אחד המשתתפים משהו שאולי היה קרוב לאמת מכל הראציונליזציות האחרות שלנו: "יש לי חזון, אבל לומר אותו בקול רם יגרום לי להרגיש ילדותי ופגיע. אני לא מכיר אתכם טוב מספיק כדי לעשות את זה".

ההערה הזו עשתה עלי רושם כה גדול עד שאיני מפסיקה לחשוב עליה מאז. איך זה שאנחנו יכולים, ללא היסוס, לחלוק בציניות שלנו, בתלונות ובתסכולים עם זרים מוחלטים, אבל לא מסוגלים לחלוק בחלומותינו? איך הפכה תרבותנו לתרבות שכל הזמן שמה לצחוק, כמעט באופן אוטומטי, בעלי חזון? איזו תפיסה של מציאות מכריחה אותנו להיות "מציאותיים"? מתי למדנו, ומי לימד אותנו, להדחיק את החזונות שלנו?

תהינה התשובות לשאלות אלה אשר תהיינה, תוצאותיה של תרבות צינית הן תוצאות טרגיות. אם אנחנו לא יכולים לדבר על מאווינו האמתיים אז אנחנו יכולים רק לארגן מידע, מודלים, ויישומים לקראת מה שאנחנו חושבים שאנו יכולים להשיג, ולא לקראת מה שאנחנו באמת רוצים. אנחנו לא מנסים באמת. אנחנו לא שואפים למה שמעבר לאחזית ידינו. אם כשחותרים אנו לקראת מטרות צנועות קורה ואיננו משיגים אותן, מכל סיבה שהיא, אנו מרסנים עוד יותר את הציפיות שלנו ומנסים להשיג אפילו פחות. בתרבות צינית, אם הישיגנו עולים על מטרותינו, אנו נוטים לראות בזה תאונה שלא ניתנת לשחזור, אבל אם נכשלנו, אנו רואים זאת כאות. כך נוצרת לולאת משוב חיובי המסתחררת כלפי מטה. ככל שננסה פחות, כך נשיג עוד פחות. ככל שנשיג פחות - ננסה פחות. בלי חזון, אומר התנ"ך, העם גווע.

ילדים הם בעלי חזון מלידה, לפני שהם נמחצים תחת כובד הציניות. הם יכולים להגיד לך בבהירות ובבטחה איך העולם צריך להיות; אין בו מלחמה, אין בו זיהום, לא תהיה בו אכזריות ולא ילדים רעבים. צריכה להיות בו מוזיקה, שעשועים, יופי, והמון המון טבע. אנשים צריכים להיות אמינים ועל המבוגרים לעבוד פחות קשה. זה כיף כשיש דברים נחמדים, אבל חשוב יותר שתהיה הרבה אהבה. ככל שהם גדלים לומדים הילדים שהחזונות הללו הם ילדותיים ומפסיקים לבטא אותם בקול רם. אבל בתוך כולנו, אם לא נכוונו קשה מדי מידי העולם, ישנם עדיין חזונות מופלאים.

גילינו את זה בסדנה על הרעב. אחרי ששחררנו את עצמנו מכל הסיבות מדוע לא נחלוק בחזונות שלנו – חלקנו בחזונות שלנו. לא רק בציפיות שלנו, אלא במה שאנו שבאמת רוצים. זאת היתה הפעם הראשונה שהייתי במרחב מתמשך ומשתף של חזון. ככל שבנינו את תמונת העולם שרצינו ליצור, הלך והשתפר מצב רוחנו, פנינו הלכו והתרככו, גופינו התעורר, וזכינו במרץ, בהירות ואחוה.

החזון שחילצנו אחד מתוך השני באותו היום המשיך והניע אותי שנים. אין פירוש 'סוף הרעב' שהחמישית הרעבה של אוכלוסיית העולם תהפוך להיות כמו כולנו, על כל המתחים והלחצים שלנו. אין פירוש הדבר העברות מאסיביות, קבועות ויקרות של מזון מן העשירים אל העניים. בחזון שלי אין חקלאות שעושה שימוש בכימיקלים שתשתלט על העולם, או פיצוץ אוכלוסין, או שליטה ריכוזית על מה שזה לא יהיה. נראה שהעולם מצפה שכך יראה סוף הרעב -- אם הוא בכלל חושב על מיגור הרעב -- אין פלא שאנו לא באמת עובדים קשה על מנת להשיג זאת.

בחזון שלי של סוף הרעב, כל יולד לעולם כשהוא רצוי, מוחזק בבחינת פלא זוכה לטיפול אוהב. בשל זאת, נולדים הרבה פחות ילדים וכולם זוכים לטיפול. כל אחד הופך למה שהוא או היא מסוגלים לו בעולם שהוא יפה, בו תרבויות הן מגוונות וסובלניות, המידע זורם בחופשיות, נקי מציניות. בחזון שלי מגדלים ומכניס מזון באותה האהבה בה מגדלים ילדים, מתוך כבוד עמוק לתרומות של הטבע כמו גם לתרומות האדם. בעולם ללא רעב אני יכולה להעניק תשומת לב לקהילה המקומית שלי ולזכות לתשומת לב ממנה, בידיעה שאנשים אחרים בקהילות אחרות מעניקים גם הם תשומת לב לקרוביהם. תהיינה הרבה בעיות לפתירה -- אני רוצה בעיות לפתירה -- אבל אני אוכל לנסוע בעולם מבלי להתקל בקיפוח, טרור, או כיעור. מה שאמצא בכל מקום יהיה הגינות טבעית, פרודוקטיביות אנושית, קהילות עובדות, והמנעד השלם של רגשות אנושיים, אבל לא הנשלטים על-ידי פחד ולכן גם תאוות בצע, אלא על-ידי בטחון, שלווה ושמחה.

אני יכולה להמשיך. אני יכולה לדמיין חזון זה בבהירות ולפרטיו. אני מדמינת את החוות, את המטבחים. אבל הבנתם את הרעיון. אולי אתם ממלאים את החזון בפרטים משלכם, או אולי אתם חשים שלא בנוח לנוכח שפה בת חזון שכזאת. תהיה תגובתכם אשר תהיה, שימו לב מאיפה היא מגיעה, שימו לב למשא התרבותי שאתם נושאים, ושימו לב לכך שיש מקום בתוכם, בין אם הוא קרוב לפני השטח או קבור עמוק תחתיו, שכמה לעולם כמו העולם אותו תיארת לפניכם. במסעותי מסביב לעולם שמתי לב שבתחומי מחקר שונים, שפות, תרבויות ולאומים שונים, המידע שבידינו משתנה. המודלים שלנו מתנגשים ודרכי היישום העדיפות עלינו נבדלות זו מזו, אבל החזונות שלנו, כאשר אנחנו מוכנים להודות בהם, דומים להפליא.

כמה הכללות בענייני חזון

אז שכללתי את היכולת שלי לחזות. לעתים רחוקות אני מתחילה גינה, ספר, ועידה או ארגון מבלי לנסח לעצמי חזון שיתאר את התוצאה הרצויה – מה אני באמת רוצה, ולא על מה אני מוכנה להתפשר. אני פורשת למקום שקט, סוגרת את החשיבה הרציונאלית שלי ומפתחת חזון. אני מציגה את החזון בפני אחרים, המתקנים אותו, משכללים אותו ועוזרים לו להתפתח. אני כותבת הצהרות חזון. כשאני מאבדת את דרכי אני חוזרת אל הצהרות אלה.

לפעמים אני עוד מרגישה מטופשת לעשות את כל זה. אחרי הכל, גדלתי בתרבות ספקנית. גרוע מכך, אני מדענית בהכשרתי וכל אי-הרציונאליות הטיפשית גורשה ממני. אבל אני ממשיכה ומתאמנת בחזון כי חיי מתנהלים טוב יותר כשאני עושה זאת. הנה כמה דברים שלמדתי על ההתנהלות של חזונות:

- לחזות היא לא פעילות שמקורה באונה השמאלית של המוח. היא לא מגיעה מהחלק בתוכי שעושה ניתוח רציונאלי. היא מגיעה מהחלק בתוכי ממנו נובעים הערכים שלי, המצפון שלי, תחושת המוסר שלי. תקראו לזה לב, תקראו לזה נשמה, יהיה מקור החזון אשר יהיה, הוא לא החשיבה הרציונאלית.
- אני כל הזמן צריכה לסנן החוצה שרידים או אכזבות ישנות, כל שמץ של שליליות, כל ניתוח של "המציאיות". אני צריכה לעבוד באופן פעיל כדי להישאר מרוכזת במה שאני רוצה, ולא במה שאני מצפה לו.
- הפסקתי לדרוש מעצמי, או מכל אחד אחר שמציג חזון, את האחריות לפריסת תכנית להגשמתו. יש לשפוט את החזון לפי בהירות הערכים שלו, לא לפי בהירות דרכי היישום שלו.
- מניסיוני, דרך היישום **אף פעם** לא ברורה בהתחלה. היא חושפת עצמה, צעד אחר צעד, ככל שאני צועדת לאורכה. זה מפתיע אותי לעתים קרובות, כי המודלים במחשב שלי, או במחשבה שלי, לא מצוידים להתמודדות עם המורכבויות והאפשרויות של העולם. לאחוז בחזון ולהתגמש בנוגע לדרך הגשמתו זו הדרך היחידה למצוא את ה'דרך'.
- חזון הוא לא דבר רציונאלי, **אבל** חשיבה רציונאלית יכולה וצריכה לתמוך בחזון. אני יכולה לדמיין עצמי מטפסת על עץ גבוה עד צמרתו ופורשת את כנפיי לעוף, ויכול להיות שמאד הייתי רוצה לעשות משהו כזה, אבל חזון כזה לא תואם את חוקי העולם שלנו; הוא לא אחראי. אני יכולה לחזות את סוף הרעב בעולם, אבל

מידול זהיר אומר לי שזה לא ניתן לביצוע מחר; זה ייקח זמן. אני משתמשת בכל כלי רציונאלי שבידי על-מנת לא להחליש את הערכים הבסיסיים שמאחורי החזון שלי. במקום זאת, אני מעצבת אותו לכדי חזון אחראי המכיר במגבלות הפיזיות של העולם הזה, אבל לא נותן להם לרמוס אותו.

- אמצעי אחד מהותי ליצירת חזון אחראי הוא לחלוק בו עם אחרים ולשלב בו את חזונם. **רק חזון משותף יכול להיות חזון אחראי**. היטלר היה בעל חזון, אבל היהודים או הצוענים, או רוב תושבי אירופה, לא נטלו בו חלק. זה היה חזון לא מוסרי ומטורף.

- העובדה שאני לא שוכחת את החזון שלי מאפשרת לי לא להתפתות לתחליפים זולים. אם מה שאני באמת רוצה זה תחושת ערך עצמי, אז אני לא אעמיד פנים שאוכל להשיג זאת על-ידי קניית מכונית מפוארת. אם אני רוצה אושר אנושי אני לא אסתפק בתל"ג. אני רוצה שלוה, אבל אני לא אקח סמים. אני רוצה גשוג מתמשך, לא צמיחה שאינה בת-קיימא.

- לחזון יש את הכח המדהים לפתוח את המחשבה לאפשרויות שאף פעם לא הייתי רואה במצב רוח ציני. חזון מרחיב את האפשרויות שלי, מראה לי דרכים חדשות ויצירתיות. הוא עוזר לי לראות סיפורי 'חדשות טובות', איים של מציאות שביכולתם להפוך לזרעיו של חזון מקיף יותר. אני רואה במה עלי לתמוך. אני מקבלת רעיונות לפעולה.

- במובן מסוים אותו אני לא יכולה להסביר, אנשים הנושאים חזון אחראי נהיים כריזמטיים. הם מתקשרים בצורה שונה מאנשים ציניים. גם אם החזון לא מובע מפורשות, ניתן להבחין בו. לחלופין, הרבה אנשים מתקדמים, מסורים, "מציאותיים" מתקשרים באופן לא מודע את חוסר התקווה הבסיסי שלהם. זה "מבאס" להיות בסביבתם; חברתם של בעלי חזון תמיד מעניקה השראה.

- לעתים רחוקות השגתי את הביטוי המלא של אחד מהחזונות שלי, אבל למדתי לא לתת לזה לרפות את ידי. אני מגיעה הרבה יותר רחוק עם חזון מאשר בלעדיו, ואני יודעת שאני נעה בכיוון הנכון. אני יכולה להתנחם בהתקדמות שעשיתי, אפילו בעודי ממשיכה לשאת במתח הידיעה שעוד לא הגעתי ליעדי הסופי.

אני אדם פרקטי. אני חושבת על עצמי כמציאותית ללא פשרות. אני רוצה לחולל שינויים בעולם, לא חזונות בראשי. אני כל הזמן נדהמת, אבל משתכנעת יותר ויותר, שהיכולת לדמיין חזון היא אמצעי לקבלת תוצאות. אתלטיים אולימפיים משתמשים

ביכולת זו כדי להבדיל בין הביצוע המעולה שגופם המאומן יכול לבצע לבין הביצוע היוצא מן הכלל אותו יכול להשיג חזון המעניק השראה. מנהלי תאגידים לוקחים שעורים כדי ללמוד להיות בעלי חזון. כל המנהיגים הגדולים היו בעלי חזון. אפילו הצד המדעי, מנתח המערכות שבי, חייב להודות שבהחלט לא נוכל להצליח ולהשיג עולם רצוי ובר-קיימא אם אנו אפילו לא יכולים לדמיין איך הוא יראה.

לחזות עולם בר-קיימא

אם כן, אני מזמינה אתכם להצטרף אליי בבניית החזון. באיזה מן עולם בר-קיימא אתם רוצים לחיות? השתדלו לא רק לדמיין את היעדר הבעיות אלא את נוכחותם של ברכות. החשיבה הרציונאלית שלנו אומרת לנו שעולם בר-קיימא הוא עולם שבו השימוש במשאבים מתחדשים נעשה בהתאם ליכולת ההתחדשות שלהם; עולם בו פליטות מזהמים ייעשו בהתאם ליכולת למחזר אותם או להפוך אותם ללא מזיקים; עולם בו האוכלוסיה היא לכל הפחות יציבה ואולי אפילו מצטמצמת; עולם בו התמחור של מוצרים ישקף את כל מחירים האמיתי; עולם שאין בו רעב או עוני; עולם שיש בו דמוקרטיה אמיתית ויציבה. אבל מה עוד? מה אתם עוד רוצים בשביל עצמכם, ילדיכם ונכדיכם?

הדרך הטובה ביותר לענות על שאלה זו היא ללכת אל מקום שקט, לעצום עיניים, לנשום כמה נשימות עמוקות, ולשים עצמכם בתוך עולם בר-קיימא זה. אל תדחקו בזה, אל תדאגו, ואל תנסו להבין את זה. רק עצמו את עיניכם וראו את מה שאתם רואים. או, כמו שקורה לי לעתים קרובות, הקשיבו למה שאתם שומעים, הריחו את מה שאתם מריחים, הרגישו את מה שאתם מרגישים. הרבה מחזונותי הם בהירים, מפורטים וויזואליים. אבל כמה מהעמוקים שבהם באו לא מתוך 'ראיה' אלא מתוך חישה בדרכים אחרות.

בקיצור, תירגעו, בטחו בעצמכם וראו מה יקרה. אל תדאגו אם שום דבר לא קורה, נסו שוב בפעם אחרת או הרשו לכשרון החזון לנבוט בחלומות השינה שלכם.

אבל המשיכו לשאול את עצמיכם; איך יראה ביתי בעולם בר-קיימא? איך זה ירגיש להתעורר בו בבוקר? מי עוד יגור שם? איך זה ירגיש להיות איתם? (זיכרו, זה מה שאתם רוצים, לא מה שאתם מוכנים להתפשר עליו). מה יהיה מקור האנרגיה? והמים? והמזון? איזה מן פסולת תיוצר ולאן היא תלך? כשתביטו מן החלון או תצאו מביתכם, איך יראה העולם, האם הוא יראה כמו שאתם באמת רוצים? מי עוד גר לידיכם (בני אנוש או בעלי חיים)? מה היחסים ביניכם? הסתובבו בשכונה שלכם ובקהילה שלכם וראו זאת בהירות ככל שתוכלו. איך הכל מאורגן, כך שהילדים והזקנים וכל מי שביניהם יהיו מוקפים בביטחון, אושר ויופי?

באיזו מן עבודה אתם עוסקים בעולם בר-קיימא זה? מהו תפקידכם המיוחד והייחודי?

עם מי אתם עוסקים בו? איך אתם עובדים ביחד ואיך אתם מתוגמלים? איך אתם מגיעים לעבודה? האם אתם חייבים "להגיע" לעבודה? האם "עבודה" היא פעילות נבדלת בעולם האידיאלי שלכם? האם היא נבדלת משאר חייכם?

העמיקו במסע אל תוך החזון שלכם ובקרו בקהילות השכנות. אל תבחנו רק את המערכות הפיזיות שמקיימות אותן - מים, אנרגיה, מזון, חומרים - אלא גם את יחסן אחת לשנייה, מה הן מחליפות ביניהן, איך הן יודעות אחת על השנייה. איך הן מקבלות החלטות משותפות? איך הן פותרות עימותים? (איך אתם רוצים שהן תפתורנה עימותים), איך הן מתייחסות לאנשים מסוגים שונים, צעירים וזקנים, גברים ונשים, אינטליגנטיים ומוכשרים במידות שונות ובצורות שונות? איך הן משתלבות בטבע? איך הן מתייחסות וחושבות על צמחים וחיות, אדמה ומים, סלעים וכוכבים?

הביטו אל האומה שלכם (אם עולמכם המדומיין מכיל אומות, ואם לא, מה הוא כן מכיל?). איך היא עונה על צרכיה הפיזיים בצורה בת-קיימא? איך היא מגיעה להחלטות, פותרת עימותים בתוך ומחוץ לגבולותיה? מה אנשי עמכם יודעים על עמים אחרים ואיך הם חושבים עליהם? כמה ואילו סוגי סחורות, אנשים ומידע עושים את דרכם בין ארצכם לארצות שונות? האם אומתכם ועולמכם מגוונים או הומוגניים (העולם כפי שאתם רוצים אותו, לא כפי שאתם מצפים שיהיה)?

איך זה מרגיש לחיות בעולם זה? באיזה מודעות או תפיסת עולם, או סובלנות לתפיסות עולם שונות, מחזיקים אנשים כדי להמשיך ולקיים את הקיימות? מה משתנה בעולם זה ומה נשאר אותו הדבר? מהו קצב חיי היום יום? באיזו מהירות, ואם בכלל, אנשים עורכים מסעות ובאילו אמצעים? מה מרתק אותם? איזה מן בעיות הם פותרים? מה הם מגדירים כקידמה? מה מצחיק אותם?

יהיה הדבר שתראו אשר יהיה, המשיכו לחקור. מה שאתם לא יכולים לראות בחזון יכול להיות בעל משמעות ממש כשם מה שאתם כן רואים. פעם, כשעשיתי מפגש יצירת חזון עם קבוצת סטודנטים גרמנים להנדסה, לא היתה להם בעיה לדמיין חוות בנות-קיימא, יערות בני-קיימא, אפילו "כימיה בת-קיימא" (זה היה מעניין, מנקודת מבט של כימאית. החזון כלל מזעור במקום הגדלת כמות הכימיקלים הנחוצים לביצוע כל עבודה, הפקת כימיקלים מן הטבע, הפקתם בדרך דומה לזו של הטבע ומחזורם בדרך דומה לזו של הטבע). אבל אף אחד מן המהנדסים לא יכול היה לדמיין מערכת תחבורה בת-קיימא, למרות שחלקם למעשה עבדו בתכנון רכבים המונעים באנרגיה סולארית. לבסוף הם הגיעו למסקנה שתחבורה היא עלות ולא תועלת, שהיא רועשת, מפריעה, צורכת זמן ואנרגיה ולא מספקת באופן אינהרנטי. הכי טוב יהיה אם כל אחד כבר ימצא במקום בו הוא רוצה להיות, עם האנשים איתם הוא רוצה להיות. בחברה בת-קיימא, הם סיכמו, כמעט ולא יהיה צורך בתחבורה (אבל הם רצו בשביל הכיף סירות מפרש, סוסים וגלשנים).

מסקנות, אזהרות ומניפסט

מובן שלא מספיק להיות בעל חזון. מובן שזהו רק הצעד הראשון לקראת כל מטרה שהיא. החזון המפואר ביותר לא יגיע לשום מקום בלי מידע ראוי, מודלים, ויישומים (ומשאבים, עבודה, ממון, זמן וכסף). בכל השלבים של שינוי חברתי טמונים קשיים רבים וישנה עבודה רבה. בשום פנים ואופן איני מרמזת לכך שעל כולנו להפוך לבעלי חזון ותו לא. אני חושבת שמה שאני מקדמת זה פשוט עולם בו אפשר לחזות בביטחון.

פירוש הדבר שלפחות נבטיח לא למחוץ את החזון אחד של השני ובייחוד לא חזונם של אנשים צעירים, שלא ננסה לגונן על אהובינו או על עצמינו מאכזבה, או מהסכנה שייראו טיפשיים בכך שנדחוק בהם להיות 'מציאותיים'.

מעבר לכך, נוכל לקחת את הסיכון החברתי ולהציג מדי פעם לא את הספקנות שלנו אלא את תשוקותינו הכמוסות ביותר. נוכל להצהיר ולומר שאנו בעד עולם בר-קיימא, צודק, בטוח, יעיל, ומספיק (ואתם יכולים להוסיף כל "מילת ערך" לרשימה זאת) אפילו במחיר שייקראו לנו אידאליסטים. ככל שנוכל לדמיין עולם זה נוכל לתארו ולבקש מאחרים להמשיך ולפתח את התיאור. נוכל לתת באותה מידה קרדיט למקרים בהם אנחנו עולים על הציפיות של עצמינו ולמקרים בהם אנו מאוכזבים. נוכל להפוך את האכזבה לחוויית למידה, במקום מזון לפסימיות.

מעל הכל, נוכל להתחזק ולעמוד בכאב שבפער העצום בין העולם שאנו מכירים לבין העולם אליו אנחנו כמהים. אני מאמינה שרק על-ידי הודאה בכאב והכלתו נוכל להניע בהדרגה את העולם ולהרחיקו מן הסבל וחוסר הקיימות שבו אל עבר הערכים העמוקים ביותר שלנו והחזונות היקרים לנו ביותר.